

Society at a Glance: OECD Social Indicators 2006 Edition

Summary in Turkish

Topluma Bakış: OECD Sosyal Göstergeler 2006 Raporu

Türkçe Özet

Altı ayda bir sosyal göstergelerin özetlendiği *Topluma Bakış* ile OECD, üye ülkelerde eşitlik, sağlık ve birlik-beraberliğin artıp artmadığına dair nicel veriler sunmaya çalışıyor.

Topluma Bakış 2006 sayısının özel bir bölümünde yurttaşların ve toplumların gönencinin (refahının) ölçülmesinde sosyal göstergelerin rolü değerlendiriliyor.¹ En çok bilinen gösterge kuşkusuz Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH). Ama bu sadece bir ülke içindeki üretimi hesaba katıp üretim süreci içinde tüketilen sermayeyi ya da yurtdışından gelen gelirleri hesaba katmıyor. Net Ulusal Gelir (NUG) bu iki faktörü de kapsayan bir ayarlama sağlar. Elde veri bulunan 28 OECD ülkesinde, kişi başına düşen ulusal gelir 2004 yılında yaklaşık 24 000 USD olup, 2000 yılından beri %15 artmıştı. ABD 32 943 USD ile kişi başına düşen en yüksek NUG'e sahip olup, Fransa, Almanya, İtalya ve Japonya gibi belli başlı ülkelerde kişi başına düşen NUG bakımından ABD ile aradaki mesafenin 1990'ların başlarından beri açıldığı (%28 ile %35 arasında) kaydedilirken Britanya (%20'nin altına inen) önemli bir daralma kaydetti. Ülkeler arasında ekonomik ve sosyal göstergeler temelindeki bir performans karşılaştırması, hem bazı benzer modellere, hem de aynı zamanda bazı önemli farklılıklara işaret ediyor. Refah ve bunun zaman içinde nasıl değişmekte olduğu hakkında kapsamlı bir tablo elde etmek için bu ikisi de gerekiyor.

OECD ülkelerinde nüfus yaşlanıyor, doğum oranı düşüyor ve bazı ülkelerde göç artıyor

Toplam yaş bağımlılık oranı (16 yaşından küçük ve 64 yaşından büyüklerin 16-64 yaşlarındakilere oranı) 2005 yılında ortalama 0.65 idi ve bunun 2050 yılına dek 0.88'e çıkacağı öngörülüyor. Bu gelişme ağırlıklı olarak ortalama insan ömrünün uzamasında ve doğum oranlarının düşmesinde yansımaları buluyor. Bunlar da OECD ülkelerine doğru göç hareketlerinin etkisi karşısında ağır basıyor.

Ortalama insan ömrünün uzaması

Doğum anında ortalama insan ömrü 1960 yılından beri kadınlarda yaklaşık 10 yıl artıp 2004 yılında 81 yıl olurken, erkeklerde 9.4 yıl artarak 75.4 oldu ve cinsiyetler

¹ Bu sayıda yer almayanlar dahil olmak üzere, bütün göstergeler hakkında daha ayrıntılı bilgi şu adreste bulunabilir: www.oecd.org/els/social/indicators/sag

arasındaki fark biraz arttı. 2005 yılında 20 ila 64 yaşlarındaki her 100 kişiye karşılık 64 yaşından büyük 24 kişi olup, 1980 yılından beri %20 artış olmuştu. 2050 yılına dek bu oranın OECD bölgesinde iki katın üzerine çıkacağı (%52) öngörülüyor. 2004 yılında 65 ve üzeri yaşta olanların %3 ile %6 arasındaki bir bölümü OECD ülkelerinin çoğunda uzun dönemli bakım kurumlarında yaşıyorlardı. Birçok ülkede bu oranın son on yıl içinde azalması ise en azından kısmen yaşlıların çoğunun mümkünse evde bakımı tercih ettiklerini gösteriyor. Ama bu durum, uzun dönemli bakım kurumlarında yaşayanların şimdi eskisinden daha fazla yaşlı ve daha fazla engelli oldukları anlamına geliyor.

Doğum oranının düşmesi

Toplam doğum oranı (sırasıyla 2.2 ve 2.4 olan) Meksika ve Türkiye ile (yaklaşık 2.1 olan) İzlanda ve ABD dışındaki tüm OECD ülkelerinde yenilenme seviyesinin altında kalıyor. 2004 yılında OECD ülkelerinin doğum oranı ortalaması 1.6 idi. Ama 2002 yılından beri az da olsa bir artış gözlemleniyor. Kadınların istediklerini beyan ettikleri çocuk sayısı ile gerçekte sahip oldukları arasındaki pozitif (ve açılan) bir fark olduğu görülüyor. Bu durum doğum oranlarındaki düşüşün kısmen bir aile kurmayı düşünen gençlerin karşılaştıkları engellerin, örneğin ekonomik çocuk bakım olanakları olmamasının bir yansıması olduğunu gösteriyor.

Düşük kilolu doğum (2.5 kg altı) ortalaması 2004 yılında canlı doğumların %6.5'iydi. Bunun yaygınlığında (erken ve düşük kilolu doğum olasılığında artışı gösteren) ikiz, üçüz, vb. gibi doğumların artması, kadınların çocuk sahibi olmayı otuzlu ya da daha ileri yaşlara ertelemeleri (ilk çocuk doğumunu yapan kadınların ortalama yaşı 1970 yılından beri her on yılda yaklaşık bir yıl arttı) ve çok küçük fetusların (ceninlerin) canlı doğma olasılığının artmasını sağlayan tıp teknolojisi nedeniyle, bazı OECD ülkelerinde 1980 yılından beri artış oldu. Düşük kilolu doğumların yaygınlığı ülkelerin gerek içinde gerekse arasında farklılıklar gösteriyor. Örneğin, ABD'de siyahi bebeklerin oranı beyaz bebeklerin neredeyse iki katı; Avustralya ve Meksika'da da yerli halk ile yerli olmayan halk arasında benzer farklılıklar gözlemlendi.

OECD nüfusu içinde yurtdışında doğanların oranı artıyor

2004 yılında OECD nüfusunun yaklaşık %10'u yurtdışında doğmuştu ve 2000'lerin başlarında net göç oranı 1990'ların başına göre üçte bir daha fazlaydı. Bu OECD ortalamasını daha önceleri net olarak dışarıya göç veren İspanya ve İrlanda gibi ülkelerdeki yüksek oranlar arttırıyor. 2004 yılında göçmenlerin kalıcı giriş hareketlerinde başlıca payı (ortalama %60 dolaylarında) aile fertleri oluşturuyordu.

İstihdam artıyor, ama cinsiyet, yaş ve eğitim farklılıkları devam ediyor...

2001 yılından beri her yıl artış gösterdikten sonra, işsizlik oranı 2004 - 2005 arasında %7.3'ten %7'ye indi ve birçok OECD ülkesinde 2005 yılında istihdam/nüfus oranları 1980'lerden beri en yüksek seviyesindeydi. Ancak istihdam oranlarındaki ülkeler arası farklılıklar önemli olmaya devam ederek ABD, Avustralya, Hollanda, Kanada, Britanya ve İsveç'te %70 veya üzeri ile Türkiye, Polonya, Macaristan, İtalya, Slovak Cumhuriyeti ve Meksika'da %60 veya altı arasında değişiyor. İstihdam oranları birkaç orta ve doğu Avrupa ülkesi ile Türkiye'de 1990'ların ortasından yüzde olarak 5 puan daha düşük.

.. özellikle kadınlar, gençler ve daha az eğitilmişler için

25 ila 54 yaşlarındakilerin ("en verimli yaşa sahip nüfus") istihdam oranı %78'in biraz üzerinde, bu oran 55-64 yaşlarındakilerde %49'a, 15 ila 24 yaşındakilerde %42'ye düşüyor. 2005 yılında kadınlarda istihdam oranları erkeklere göre yüzde olarak 16 puan daha düşüktü. Kadınların ücretleri ise %18 daha düşüktü. Anne olanlarda istihdam oranları genel olarak çocuksuz kadınlardakinin çok altında olup (bir çocuklu annelerde 4 puan, iki veya daha fazla çocuklu kadınlarda 13 puan), bu farklılık kısmen çocuk bakımı bedelleri ile açıklanıyor: Ortalama olarak, iki çocuğun tam gün bakımı için cepten çıkan giderler gerek ortalama bir işçi ücreti kazanan yalnız ebeveyn, gerekse bir eşin ortalama ücretler, diğerinin ise bunun üçte ikisini kazandığı çift gelirlili bir aile durumunda net hanehalkı gelirinin %17'sini oluşturuyor.

Lise altı eğitilmişlerin istihdam oranları lise eğitilmişlerden 17 puan, üniversite ve başka üçüncü kademe diplomaları olanlardan 27 puan daha düşük.

İşgücü üzerindeki vergi makası, *yani*, ortalama bir işçinin işverene olan bordro maliyeti ile işçinin evine götürdüğü ücret arasındaki fark 2005 yılında işgücü maliyetlerinin %37'si olup, 2000 yılından beri yarım puan düşmüştü. İşverenlerin sosyal güvenlik katkı payları en büyük kalemi oluşturup, ortalama olarak toplam işgücü maliyetlerinin yaklaşık %15'ine denk geliyor.

... öte yandan grevler ve iş kazaları azalıyor

İş kazaları ve hastalık

Ölümcül olan ve olmayan iş kazaları, İspanya'daki ölümcül olmayan kazalar dışında, 1995 yılından beri azaldı. 2003 yılında ölümcül olmayan kazalar her 100 000 işçide Hollanda'da 1 200 vaka ile İspanya'da 6 500 vaka arasında değişirken, ölümcül kaza oranları Britanya'da 1 ile Türkiye'de 20.6 arasında değişti. İş kazaları çoğunlukla tarımda, belirli imalat sektörlerinde, inşaat ve karayolu taşımacılığında yoğunlaşıyor. Bu sektörlerdeki işçiler ağırlıklı yetişkin erkekler olduğundan, tüm ölümcül kazaların yarısından fazlasını 45 ila 54 yaşlarındaki işçiler (ölümcül olmayan kazaların yarısından fazlasını ise 25 ila 44 yaşlarındaki işçiler) oluşturuyor.

2005 yılında tam gün çalışanlar arasında hastalık nedeniyle kaybolan işgünü sayısı İsveç'te 25 ile Yunanistan'da 1'den az arasında değişip, kadınlarda hastalığa bağlı işgünü kayıpları erkeklerden daha fazlaydı. 2005 yılında Finlandiya, Macaristan, Norveç, Polonya, İsveç ve Britanya'da 15 ila 64 yaşlarındaki erkeklerin %5 ile %8 arasındaki bölümü hasta ve süresiz engelli oldukları için ne çalıştıklarını ne de iş aradıklarını beyan ettiler; Danimarka, İzlanda ve Hollanda'da ise kadınlarda benzer oranlar kaydedildi. 2001 yılında hastalık nedeniyle (zorunlu özel ve kamu) verilen nakit yardımları (ödenen engelli yardımları hariç) OECD bölgesinde GSYİH'nın yaklaşık %0.8'ini, Hollanda ve Norveç'te ise %2'den fazlasını oluşturuyordu.

Grevler

Grev oranı (grev ve lokavtlar nedeniyle kaybolan gün sayısı ile çalışanların sayısı arasındaki oran) 1980-84 döneminde 295 iken 2000-2004 döneminde 78.5'e düştü. Grev sıklığı (grevlere katılan ya da lokavtlardan etkilenen maaşlı işçilerin oranı) daha da fazla

(%24'e) düştü. 2000-2004 döneminde grev oranları genellikle sanayide hizmet sektörünün (taşımacılık hariç) iki katı olup ortalama süreleri ise yaklaşık 7.5 gündü.

Öğrenci performansını eğitim politikası ve sosyal köken daha çok, harcama seviyesi ise daha az etkiliyor

2003 yılında matematik skalası liginin üst sıralarında yer alan üç OECD ülkesinin (Finlandiya, Kore ve Hollanda) ortalama performansı skalanın alt sıralarındaki üç ülkeden (Meksika, Türkiye ve Yunanistan) neredeyse üç ders yılı eşdeğeri daha fazlaydı. Ülkeler arasında ortalama öğrenci performansı farklılıkları ağırlık olarak başarı seviyesi düşük olanlar arasındaki performans farklılıklarının bir yansıması. 6 ila 15 yaşlarındaki her bir öğrenci başına yapılan harcama ile öğrenci performansı arasında ancak zayıf bir pozitif ilişki var. Gruplandırılan öğrencilerin yaşı ne kadar küçük olursa, öğrenme sonuçları arasındaki eşitsizliklerin o kadar daha fazla ve ortalama performansı o kadar daha düşük olduğuna dair daha çok veri bulunuyor. Dahası, ebeveynlerinin (babalarının veya annelerinin) eğitim seviyesi düşük olan öğrencilerin matematik skorları, ortalama olarak, ebeveynlerinin eğitim seviyesi yüksek olanlardan yaklaşık 1.5 yıla eşdeğer daha az. Aynı şekilde, tek ebeveynli hane halklarından gelen öğrenciler arasında, okula gittikleri ülkeden farklı bir ülkede doğmuş olanlara ve birinci kuşak göçmenlere oranla (ortalama olarak, yerlilere kıyasla bir ders yılı eşdeğerinden fazla bir farkla) daha düşük skorlar kaydediliyor.

Yoksulluk ve gelir eşitsizlikleri devam ediyor

2000'lerin başlarında OECD hane halklarının yaklaşık %10'u evlerinin ısıtılması, sağlıklı beslenme ya da sağlık hizmetlerinden yararlanma gibi temel gereksinimlerini karşılayamıyordu. Ortalama gelirin yarısı olarak belirlenen bir eşik için, 2000'lerin başlarında 17 OECD ülkesinde üç yıllık bir dönem boyunca süren ortalama yoksulluk oranları yaklaşık %10 olup, nüfusun %17'si bu dönemde en az bir kez yoksul hale gelmişti. 25 ila 64 yaşlarındakiler arasında herhangi bir zamanda düşük gelirli olanların yaklaşık %40'ını "hep yoksul" olanlar oluşturuyor. Bu oran çocuklar arasında %50'ye yakın ve yaşlılar arasında ise %60'tan fazla. Yalnız yaşayan kadınların karşılaştıkları sürekli yoksulluk olasılığı da erkeklerden daha fazla.

Hane halkı gelirinde konutun payı 1995 yılında %20'ye yakınken 2003 yılında bu oran %21'in üzerine çıktı. 2000'lerin başlarında kira bedelleri gelir dağılımının alttan beşinci basamağındaki hane halklarının gelirinin %30'undan fazlasını oluştururken, orta ve üst kademeler için bu oran %22 ve %16 idi.

Zorunlu asgari ücret olan 14 ülkede 1980 yılında ortalama ücretin yaklaşık %50'si olan asgari ücretler ortalama olarak 2003 yılında %43'e geriledi. Ancak, bu gerilemenin ağırlıklı olarak birkaç ülkede asgari ücretin ortalama ücrete olan oranındaki bozulmanın bir yansıması olmasına karşılık, ilgili ülkelerin çoğunda iyileşmeler oldu. 1990'ların başlarından beri gelir eşitsizliğindeki eğilimler ortalamanın üzerinde ya da altında ücret alan işçiler arasında farklılık gösteriyor. Elde veri bulunan 11 OECD ülkesinde nüfusun üst %10'unun geliri, ortalama gelire oranla %4'ten fazla arttı. Ancak, gelir dağılımının alt bölümündeki değişiklikler kayda değer değildi.

Sosyal harcamalar azalıyor, sağlık harcamaları ise azalmıyor

2003 yılında brüt kamu sosyal harcamaları ortalama olarak GSYİH'nın %20'sini oluşturuyordu (Bu rakam 1993 yılında %23 ile zirve yapmıştı). Bu durum, Meksika ve Kore'de %6 ile İsveç'te %30'ü aşan oranlar arasında değişiyor. Ancak, brüt kamu harcamalarıyla sınırlı karşılaştırmalar yanıltıcı olabilir. Hükümetler vergi sistemi aracılığıyla da sosyal destek sağlayabilir. Genellikle kamu sosyal harcamalarının vergilendirilmesi yoluyla geri aldıkları para sosyal amaçlar için sağlanan vergi kolaylıklarına harcadıklarından daha fazla olmakla birlikte, bunların kaynakları özel sektör harcamaları ile tamamlanabilir. Sonuç olarak, toplam net sosyal harcamalar (*yani*, vergilerin etkilerinden arındırılmış kamu ve özel sektör harcamaları) 2003 yılında ortalama olarak GSYİH'nın %22'sinden biraz fazlasını oluşturup, Almanya'da %30'dan fazla ile Kore'de %12'den az oranlar arasında değişiyordu.

2004 yılında OECD ülkeleri GSYİH'larının %9'a yakın bir bölümünü sağlık harcamalarına ayırırken, bu durum ABD'de %15.3 ile Slovak Cumhuriyeti ve Kore'de %6'dan az oranlar arasında değişiyor ve 1990'dan beri yaklaşık 2 puan artış oluşturuyordu. Ortalama olarak, sağlık harcamalarının %73'ü kamu tarafından finanse edilmekteydi.

Eğitim seviyesi, geliri ve meslek grupları daha alt seviyede olanlar genellikle daha erken ölüyor ve daha kısa olan ömürlerinde çeşitli sağlık sorunları daha fazla oluyor. Avrupa'da daha az eğitilmişlerin ortalama ömrü daha fazla eğitilmişlerden yaklaşık %15 daha az ve sağlık eşitsizlikleri erkeklerde kadınlardan daha fazla. Etnik grupların ortalama insan ömrü arasında da önemli farklılıklar var, *ör.* ABD'de Afro-Amerikan ve beyaz erkekler, Kanada'da kayıtlı Kızılderililer ile Kızılderili olmayanlar arasında 6.5 yıl (1998) ve Avustralya'da Aborijinler ve Torres Boğazı Adası sakinleri ile aborijinler dışındaki nüfus arasında 18 yıl (1996-2000).

Nüfusun her 100 000 kişide intihar oranları 1960 yılında yaklaşık 12.5 iken 1980'lerin ortasında 16'ya çıkıp sonra da 2000'lerin başlarında 12'nin biraz üzerinde bir seviyeye geriledi. Oranlar Akdeniz ülkelerinin çoğunda 5 veya daha aşağısı ile Macaristan, Japonya, Belçika ve Finlandiya'da 20'nin üzerinde seyrediyor. Erkeklerin kendilerini öldürme olasılığı kadınların iki katı, ancak kadınların intihar girişiminde bulunma olasılığı daha yüksek. Son yirmi yılda yaşlılar arasındaki intihar oranlarında önemli bir düşüş olurken, gençlerde hemen hiçbir ilerleme gözlemlenmedi.

Seçimlere katılım oranı politik kurumlara duyulan güvenden daha yüksek

Seçimlere katılım oranları İsviçre, Polonya, Kanada, ABD, Lüksemburg, Macaristan ve Britanya'da %60'ın altındaki ile Yeni Zelanda, İspanya, Danimarka, İtalya, Kore, Belçika ve İzlanda'da %80'in üzerindeki oranlar arasında değişiyor. On yıllar boyunca arttıktan sonra, OECD ülkelerin çoğunda seçimlere katılım oranı son on yıl içinde düşüş gösterdi. Seçimlere katılımın kadınlarda (erkeklerle kıyasla) ve gençlerde biraz daha düşük (17 ila 24 yaşlarındakilerin katılımı 65 ve üzeri yaşlardakilerden 20 puan daha az). Seçimlere katılım kişilerin eğitim ve gelir düzeyiyle birlikte de artıp, bu etki dağılımın en üst noktasında bozuluyor.

Ortalama olarak, 2000'lerin başlarında 24 OECD ülkesinde nüfusun %38'i parlamentoya büyük bir güven duyduğunu belirtiyordu. 17 OECD ülkesinde araştırmaya katılanların çok az daha düşük bir oranı hükümetlerine büyük güven duyduğunu belirtirken, sivil bürokrasiye duyulan güvenin biraz daha yüksek olduğu görülüyor. Yurttaş memnuniyetindeki eğilimler demokrasiden memnuniyet konusunda genel bir düşüş olduğunu pek göstermiyor.

Hapis oranları artıyor, hem de bazen dramatik bir şekilde

Ortalama olarak, 1990'ların başlarında toplam nüfus içinde her 100 000 kişiden 100'ü bulan hapis oranı 2000'lerin ortalarında 130 kişiye çıkıp, 2005 yılında ABD'de her 100 000 kişide 738 oldu (1992 yılında 505). Hapisteki kişilerin dörtte biri tutuklu ya da gözetim altında. Kadınlar cezaevi nüfusunun %5'ini, (18 yaş altı) gençler %2'sini, yabancılar ise yaklaşık %20'sini oluşturuyor. Cezaevi doluluk oranları OECD ülkelerinin yarısından fazlasında %100'ün üzerinde, Macaristan ve İtalya'da ise %125'in üzerinde bulunuyor.

Evliler, iyi eğitilmişler ve işi olanlar hayatlarından daha memnunlar

Hayattan memnuniyet subjektif ölçülerle, insanlara memnuniyetlerini sabit (1'den 10'a kadar olan) bir skala üzerinde memnuniyet derecelerini belirtmeleri istenerek ölçülebilir. Bu temelde, hayattan memnuniyet seviyesi erkekler arasında kadınlar, gençler ve yaşlılarda olduğundan çok az daha yüksek olup, 51 ila 64 yaşlarındakilerde en düşük seviyede olmakla birlikte, bu açıdan ülkeler arasında önemli farklılıklar da var. Evlilerin hayattan memnuniyeti boşanmış ve dul olanlardan yaklaşık 10 puan daha yüksek. Bu nedenle, evlilik oranlarının düşüp boşanma oranlarının yükselmesinin hayattan memnuniyet seviyeleri üzerinde büyük bir etkide bulunacağı beklenebilir: 2004 yılında evlenme oranı (26 OECD ülkesinin ortalaması alınarak) her 100 000 kişide 5.1 kişi olup, 1970 yılına göre üçte birden daha fazla düşük iken, boşanma oranı (her 100 000 kişide 2.3 kişi) 1970 yılında kaydedilen seviyenin iki katı, 2000 yılından ise 0.2 puan daha yüksekti.

Hayattan memnuniyet de eğitim seviyesiyle birlikte artarken, tam gün ve yarım gün çalışanlar, serbest çalışanlar ve öğrenciler arasındaki farklılıkların genel olarak az olduğu görülüyor. İşsizler tarafından belirtilen hayattan memnuniyet seviyeleri ise bir işte çalışanların yaklaşık 20 puan altında kalıyor.

© OECD 2007

Bu özet metin, resmi bir OECD çevirisi değildir.

Bu özet metin, OECD telif hakkı ve yayının aslının ismi belirtilmek koşuluyla çoğaltılabilir.

Değişik dillerdeki özet metinler, aslı İngilizce ve Fransızca dillerinde yayınlanan OECD yayınlarının kısaltılmış çevirileridir.

Bu yayınlar OECD İnternet Kitabevi'nden ücretsiz olarak temin edilebilir

www.oecd.org/bookshop/

Daha fazla bilgi için, OECD Halkla İlişkiler ve İletişim Müdürlüğü,
Haklar ve Çeviri Birimi'ne başvurunuz.

rights@oecd.org

Faks: +33 (0)1 45 24 94 53

OECD Rights and Translation Unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
Fransa

İnternet web sitemiz: www.oecd.org/rights/

